

MIECZYŚLAW ROKOSZ

<https://orcid.org/0000-0003-1248-1051>

(Uniwersytet Jagielloński)

Z CZYNNOŚCI KOMITETU KOPCA KOŚCIUSZKI OD 26 MARCA 2019 DO 16 KWIETNIA 2020 ROKU

Abstrakt

Artykuł jest quasi-sprawozdaniem Komitetu Kopca Kościuszki za rok 2019. Przynosi informacje o opiece konserwatorskiej nad Kopcem i udostępnianiu Mogiły-Pomnika, o pielęgnowaniu tradycji kościuszkowskiej, organizowanych wystawach, pomnażaniu zbiorów Komitetu, o przygotowaniach do obchodu 200-lecia Kopca i Komitetu oraz o udziale w spotkaniach naukowych dotyczących tradycji patriotycznej, dziedzictwa i konserwacji zabytków.

Słowa kluczowe: Kopiec Kościuszki, Komitet Kopca Kościuszki, tradycja kościuszkowska, wystawa interaktywna, upamiętnianie, ochrona dziedzictwa, konserwacja zabytku.

OPIEKA NAD KOPCEM

Trwające od lat starania o wdrożenie projektu stabilizacji bryły i trwałego zabezpieczenia Pomnika utknęły w biurze Miejskiego Konserwatora. Przypomnijmy krótko. Ulewne deszcze w 2010 roku, zaledwie osiem lat po kosztownym remoncie wykonanym przez firmę Hydrotrest Skanska, sprawiły, że Kopcowi znowu groziła katastrofa. Tylko herkulesowym wysiłkiem, zasłaniając skarpy folią w czasie nawałnic i odsłaniając je w przerwach między deszczami, by nie „zaparzyć” trawy – uratowaliśmy Kopiec przed osuwiskami mas ziemi, czego zapowiedzią były pęknięcia bryły i odspojenia gruntu od krawędzi ścieżek. Poseł Ireneusz Raś utorował nam drogę do Narodowego Funduszu Gospodarki Wodnej i Ochrony Środowiska, który sfinansował gruntowne badania geologiczne bryły i podłoża Kopca. Badania te, zwieńczone publikacją, prowadzone były pod kierunkiem prof. Antoniego Wójcika z Państwowego Instytutu Geologicznego w 2014 roku. Ich wyniki posłużyły jako podstawa do opracowania projektu trwałego zabezpieczenia Kopca.

Ulewy z 2015 roku ujawniły kolejną groźbę katastrofy Kopca, wówczas sprawą jego kondycji zajęła się prasa. Zaczęły się zgłaszać firmy, również zagraniczne (z Włoch i Austrii), gotowe opracować pro-

jekt zabezpieczenia Pomnika. We wrześniu, wspólnie z Wydziałem Inżynierii Lądowej Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki (dalej: PK), Komitet zorganizował sympozjum pt. *Troska o trwałe zabezpieczenie Kopca Kościuszki – w poszukiwaniu skutecznych sposobów jego stabilizacji*. Wzięli w nim udział specjaliści z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (dalej: AGH), Państwowego Instytutu Geologicznego, Politechniki Śląskiej, PK, Politechniki Warszawskiej oraz Uniwersytetu w Padwie i Universität für Bodenkultur w Wiedniu. Wygłoszono szesnaście referatów prezentujących różne propozycje.

Nieustannie myśleliśmy o trwałym zabezpieczeniu Kopca, stabilizacji bryły, poprawie jego sylwety i ulepszeniu iluminacji. W tym celu dyrektor Biura Komitetu Leszek Cierpiałowski nawiązał kontakt z biurem projektowym IMTM Małecki i Marzec z Sopotu (biuro prowadzone przez inż. Tymoteusza Małeckiego i prof. Politechniki Gdańskiej Ireneusza Marca). Przygotowany przez nich w 2017 roku projekt pod nazwą „Remont i stabilizacja Kopca Kościuszki”, do którego wytyczne były konsultowane z Miejskim Konserwatorem Zabytków, złożyliśmy do zatwierdzenia. Miejski Konserwator, zasięgnąwszy opinii PK, zażądał dokonania licznych zmian i uzupełnień projektu. Zalecenia te dwukrotnie po-

drażały jego realizację i wywołały sprzeciw projektantów. Po licznych spotkaniach i naradach zdecydowali się przedłożyć zupełnie nowy projekt.

Przewiduje on zabezpieczenie stateczności i odciążenie górnej części bryły Pomnika oraz ochronę powierzchni zboczy przed infiltracją wody i erozją, wykonanie skutecznej i trwałej instalacji odwodnieniowej, przygotowanie instalacji zraszania traw, poprawę geometrii i estetyki bryły przez jednolite zazielenienie powierzchni oraz skuteczniejszą iluminację Kopca. W opracowaniu projektu wzięto pod uwagę wyniki prowadzonych od 2014 roku przez dr. inż. Rafała Gawalkiewicza z AGH obserwacji geodezyjnych, mających na celu rejestrację i analizę zmian geometrycznych niestabilnej bryły Kopca. Był to już trzeci projekt. Podkreślimy, że kolejne wersje, dzięki operatywności pilotującego sprawę dyrektora Biura Komitetu L. Cierpiałowskiego, zostały przez biuro Małecki i Marzec w celach promocyjnych przygotowane na koszt firmy, z rachubami jednak na ich realizację. Ten nowy projekt został w pierwszym kwartale 2019 roku złożony Konserwatorowi Miejskiemu, który nadal miał trudności z podjęciem decyzji i zwrócił się o opinię do Wojewódzkiej Rady Konserwatorów przy Urzędzie Konserwatora Wojewódzkiego. Rada zebrała się 23 stycznia 2020 roku. Obecni byli prezes Komitetu, dyrektor Biura Komitetu, dr inż. Rafał Sieńko – adiunkt w PK i członek Komitetu, oraz obaj autorzy projektu, którzy udzielili Radzie wyczerpujących informacji w przedmiotowej sprawie. Zgodnie tam podkreślaliśmy, że jeśli nadejdą ulewę, Kopcowi grozi katastrofa, przedkładany zaś projekt jego zabezpieczenia ma pięćdziesięcioletnią gwarancję. Konserwator Wojewódzka przedstawiła Konserwatorowi Miejskiemu przychylną opinię Wojewódzkiej Rady Konserwatorów. Niestety, od tamtej pory Komitet nadal nie uzyskał zatwierdzonego do realizacji projektu „Remontu i stabilizacji Kopca Kościuszki”. Rekapitulując: mimo nieustannej troski o Kopiec Kościuszki jako zabytek prawem chroniony i pomnik historii, Komitet, nie dysponując zatwierdzonym przez władzę konserwatorską projektem odbudowy, nie mógł się starać, jak zamierzaliśmy, o środki z Funduszy Norweskich. Ostatnia szansa złożenia wniosku minęła z dniem 15 marca 2020 roku, wkrótce zaś został ogłoszony stan pandemii w związku z wirusem Covid-19.

Dokładne relacje z naszych starań o maksymalnie trwałe zabezpieczenie Pomnika znajdują się w poprzednich sprawozdaniach, tu zostały one po prostu przypomniane wobec rysującej się mało optymistycznej perspektywy pozyskania w najbliższym czasie środków finansowych na ten cel. Obecnie

mamy czas groźnej suszy, ale Komitet Kopca Kościuszki, który nadzorował jego budowę i troszczył się o niego od dwustu lat, w zarysowanej wyżej sytuacji nie chciałby być odpowiedzialny za nieuchronną katastrofę budowlaną w przypadku nadejścia nawałnicowych ulew.

W sierpniu 2019 roku rozwiązano umowę z firmą 4GARDENS s.c. i od września ogrodniczą opiekę nad skarpami i tamburem Kopca przejęła firma Krak Novum, kierowana przez Andrzeja Krupińskiego.

W roku 2019 Kopiec odwiedziło 197 625 osób (z czego również wystawy 89 475). W roku 2018 frekwencja na Kopcu wyniosła 169 674 osoby (na wystawach 69 310). Zaznaczyła się więc wyraźnie tendencja wzrostowa. Jednak z powodu pandemii koronawirusa, a w ślad za tym decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 12 marca 2020 roku o zamknięciu wszystkich instytucji kultury – Kopiec (wraz z wystawą) został zamknięty do odwołania. Wstęp na Kopiec Kościuszki, otwarty przez wszystkie dni w roku od rana do zmierzchu w ciągu bez mała dwustu lat swego istnienia, był dotąd zamykany trzykrotnie: przez austriackie władze wojskowe w czasie I wojny światowej, przez Niemców w trakcie II wojny światowej i okupacji, a w latach 1998–2002 musieliśmy to uczynić z powodu katastrofy budowlanej i na czas odbudowy.

W ramach finansowanego przez Urząd Marszałkowski i SKOZK projektu „Utworzenie Muzeum Kościuszkowskiego z przystosowaniem obiektu dla osób z niepełnosprawnością oraz ścieżki edukacyjnej na Kopcu Kościuszki” pracownia rzeźby artysty rzeźbiarza prof. Karola Badyny wykonała metalową makietę rekonstrukcyjną Kopca Kościuszki z Fortem nr 2 „Kościuszkę”, z tekstem objaśniającym w języku polskim, angielskim i w alfabecie Braille’a. W ramach tego samego projektu rozbudowywany jest plac zabaw w ogrodzie pod zewnętrznym murem Kurtyny. W planie mamy też ogród kwiatowy – „Ogród Kościuszki” – na tamburze Kopca.

SPRAWY PERSONALNE – NOWI CZŁONKOWIE KOMITETU

Na Zebraniu Walnym 26 marca 2019 roku na wniosek prezesa i Zarządu poprzedniej kadencji (z dn. 5 marca) podjęto uchwałę o nadaniu godności członka honorowego profesorowi Anthony’emu J. Bajdekowi z USA. A.J. Bajdek, Amerykanin polskiego pochodzenia w trzecim pokoleniu, historyk, emerytowany profesor Uniwersytetu w Bostonie, zasłużony i wciąż aktywny działacz Kongresu Polonii Amerykańskiej, jest prezesem-fundatorem The American

Association of the Friends of Kościuszko at West Point. To także jeden z najaktywniejszych na świecie propagatorów zasług generała Kościuszki oraz orędownik pamięci o nim. Jest inicjatorem i fundatorem dwóch amerykańskich tablic kościuszkowskich pod Kopcem¹ i wraz z prezesem Komitetu „budowniczym transatlantycznego mostu wspólnoty myśli i celów”. Uroczystość nadania członkostwa honorowego zaplanowano na czerwiec (zobacz dalej).

Na tym samym Zebraniu Walnym, również na wniosek prezesa i Zarządu poprzedniej kadencji z dnia 5 marca, jako członka zwyczajnego do Komitetu przyjęto mgr. Mariusza Cupiała – kustosa pamięci narodowej i kierownika Ośrodka Edukacji Obywatelskiej Centrum Młodzieży w Krakowie. Przyjęto też pismną (z dn. 12 lutego 2019 r.) rezygnację nieobecnego dr. Piotra Hapanowicza z członkostwa w Zarządzie Komitetu.

Na Nadzwyczajnym Zebraniu Walnym 15 października 2019 roku przyjęto pismną rezygnację, z dnia 3 września 2019 roku, mgr. Filipa Obarę z funkcji sekretarza Komitetu. Prezes w imieniu Komitetu podziękował mu za lata pełnienia funkcji, zwłaszcza zaś za aktywny udział w pracach organizacyjnych Komitetu związanych z obchodem Roku Kościuszki 2017. Funkcję sekretarza zgodził się pełnić M. Cupiał. Na tym samym zebraniu w poczet członków zwyczajnych zostali przyjęci: dr hab. inż. R. Gawalkiewicz, pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Geodezji i Inżynierii Środowiska AGH, dr inż. R. Sieńko z PK, specjalizujący się w inżynierii budownictwa lądowego i monitorowaniu bezpieczeństwa konstrukcji budowlanych, oraz Tomasz Piwowarczuk – student filozofii UJ, a ponadto prezes Zarządu Fundacji Pamięć i Tożsamość i twórca Wirtualnego Muzeum Kościuszki. Wszyscy trzej wymienieni od dawna już pozostawali w związkach z Komitetem.

Do prac biurowych Komitetu została przyjęta pani Magda Naoui, a na etat opiekuna zbiorów Komitetu, bibliotekarza i archiwisty – pani Kamila Kusa, która wcześniej odbyła w Biurze Komitetu studencką praktykę biurowo-archiwalną.

¹ Tablica z okazji 250. rocznicy urodzin Kościuszki z cytatem z listu prezydenta Stanów Zjednoczonych Williama Clintona – ufundowana w 1996 r. z inicjatywy prof. Bajdka jako prezesa Kongresu Polonii Amerykańskiej we Wschodnim Massachusetts z siedzibą w Bostonie. Tablica „dedykowana powstaniu transatlantycznego mostu wspólnoty myśli i celów stanowiącego wyraz więzi między Komitetem Kopca Kościuszki i Amerykańskim Towarzystwem Przyjaciół Kościuszki w West Point” została ufundowana we wrześniu 2008 r.

REMONT ADAPTACYJNY BASTIONU I MONTAŻ WYSTAWY STAŁEJ: *KOŚCIUSZKO – BOHATER WCIĄŻ POTRZEBNY* ORAZ INNE REMONTY I PRACE KONSERWATORSKIE

Po zakończeniu remontu adaptacyjnego części parteru Kurtyny, przewiązki oraz Bastionu i zadaniu dziedzina wewnętrznej firma Adventure przystąpiła do montażu wystawy stałej *Kościuszko – bohater wciąż potrzebny*, na motywach scenariusza dr. Michała Niezabitowskiego. Z twórcami ekspozycji współpracuje K. Kusa. Wystawa jest realizowana w ramach wspomnianego projektu „Utworzenie Muzeum Kościuszki z przystosowaniem obiektu dla osób z niepełnosprawnością...”, finansowanego przez Urząd Marszałkowski i wkład własny. Zakończenie prac zaplanowano na czerwiec 2020 roku. Otwarcie przewidywane było na 16 października i miało inaugurować obchody 200-lecia Kopca Kościuszki i Komitetu. W obecnej sytuacji „terroru” koronawirusa termin otwarcia wystawy i jej forma będą zależeć od sytuacji ogólnej.

Przeprowadzono również renowację drewnianej kładki między tarasem Kaponiery a tarasami Kurtyny i Bastionu oraz prace izolacyjne na tarasie Bastionu i na pochylni Kurtyny.

Przystąpiono do remontu konserwatorskiego kaplicy bł. Bronisławy, starej izby strażnika oraz klatki schodowej. Prace konserwatorskie w Bastionie nadzorował, jak również w kaplicy nadzoruje profesor Ireneusz Płuska z Wydziału Konserwacji ASP.

BIBLIOTEKA I INNE NABYTKI

Po tyleż usilnych, co mało owocnych staraniach prezesa Komitetu o pozyskanie sponsorów na zakup księgozbioru kościuszkowskiego od Fundacji im. Tadeusza Kościuszki w Krakowie, reprezentowanej przez prezesa-fundatora kapitana Tomasza Otrębskiego (jedynie Leszek Bajorek-Fiałkowski, prezes Zarządu Zespołu Elektrowni Wodnych w Niedzicy, zadeklarował 10 tys. złotych), Komitet zdecydował się sfinalizować tę transakcję własnym kosztem i za kwotę 80 tys. złotych nabyć ten księgozbiór. Tym samym zrezygnowano ostatecznie z nabycia książek od prof. Henryka Kocója z Katowic.

Księgozbiór liczący 1370 pozycji bibliograficznych, na które składają się książki i broszury oraz artykuły prasowe, można podzielić na trzy działy: wydawnictwa polskojęzyczne z XIX i XX wieku wydane do roku 1945, publikacje, które ukazały się po roku 1945, i wydawnictwa obcojęzyczne. Nowo

nabyty księgozbiór wraz z dotychczasową biblioteką podręczną Komitetu oraz darami prezesa – razem 1713 pozycji – tworzy znaczący już zasób biblioteczny kościuszkianów. Jako taki może on stanowić istotny warsztat dla studiów i prac z dziedziny szeroko pojętej problematyki kościuszkowskiej, zwłaszcza zaś dla pracy nad planowanym kalendarium życia i dokonań Tadeusza Kościuszki czy bibliografii kościuszkowskiej. Będziemy się starać, by po trwających aktualnie pracach porządkowych i katalogowych, które prowadzi Kamila Kusa, oraz po pracach konserwatorskich (intrologatorskich) nasza Biblioteka zaczęła funkcjonować na użytek prac seminaryjnych i magisterskich studentów historii, zwłaszcza krakowskich uczelni.

Komitetowa kolekcja muzealiów i pamiątek kościuszkowskich wzbogaciła się o oryginalny obraz Michała Stachowicza *Przysięga Kościuszki* – gwasz na papierze, sygnowany, pozyskany z zakupu antykwarecznego za kwotę 32 tys. złotych. Jest to jedna z kilku autorskich replik tej sceny, namalowana w roku 1798. Dotrwała ona w dobrym stanie do naszych czasów w jednym ze starych krakowskich mieszkań.

Liczne obiekty z kolekcji Komitetu przeznaczone na wystawę, między innymi drewniane drzwi z dworu w Miłoticach, gdzie Kościuszko zatrzymał się po bitwie pod Racławicami, zostały poddane konserwacji.

WYSTAWY CZASOWE

Przez listopad i grudzień 2019 roku w centrum wystawowo-konferencyjnym w Kurtynie czynna była wystawa: *W drodze do niepodległości. Kanadyjski przystanek – obóz „Kościuszko” w Niagara-on-the-lake 1917–1919*. Organizatorem wystawy był Wojciech Stanisław Grochowalski, prezes Fundacji „Kultury i Biznesu” w Łodzi, oraz Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze.

Ta cenna wystawa fotokopii i innych dokumentów, udostępnionych przez Archiwum Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej w Ameryce, ilustrowała życie obozu młodych Polaków-emigrantów sposobujących się w latach 1917–1919 nad jeziorem Niagara w Kanadzie do walki w szeregach Armii Polskiej – Błękitnej Armii gen. Józefa Hallera – we Francji. Ekspozycja ukazała i uświadomiła dziś całkiem zapomniany ogromny wkład młodego uchodźstwa polskiego do Ameryki w dzieło odzyskania przez Polskę niepodległości. Nazwa zaś tego szkoleniowego obozu „Kościuszko” jest wymownym świadectwem, że to wielkie nazwisko było dla Polaków

„hasłem bojowym” na szlakach do niepodległości. Wystawa w znaczący sposób wpisuje się w trwające wciąż obchody 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości.

Z kolei K. Kusa zorganizowała ekspozycję: *Cudze chwalicie... Kościuszkiana w zbiorach Komitetu*, która ukazała bogactwo i piękno naszych zbiorów malarstwa, grafiki, militariów, medali i pamiątek kościuszkowskich.

DAR DLA TOWARZYSTWA KOŚCIUSZKOWSKIEGO W KURYTYBIE

Na międzynarodowej konferencji *Integracja wokół Kościuszki – On do całego świata należy* (14 października 2017 r.) prezes Komitetu obiecał Schirlei Freder, prezesce Casa da Cultura Polônia Brasil, podarować popiersie Kościuszki. Wybór padł na „marmurowe, owiane duchem romantyzmu mimo naturalizmu formy” popiersie Kościuszki wyrzeźbione przez krakowskiego artystę Alfreda Dauna w 1894 roku z okazji 100-lecia insurekcji, znajdujące się w pałacu biskupów krakowskich. Za zgodą kard. Stanisława Dziwisza z marmurowego oryginału została zdjęta forma i wykonano trzy kopie w gipsie imitującym marmur. Dar nasz dla polsko-brazylijskiego Towarzystwa im. Tadeusza Kościuszki w Kurytybie, działającego od 2. połowy XIX wieku, przekazaliśmy na Kopcu w dniu 7 czerwca 2019 roku ambasadorowi Markowi Makowskiemu, który drogą dyplomatyczną przewiózł go do Brazylii.

POŚWIĘCENIE TABLICY PAMIĄTKOWEJ 200-LECIA KRAKOWSKIEGO POGRZEBU I WAWELSKIEGO POCHÓWKU KOŚCIUSZKI

Po wielomiesięcznych staraniach prezesa Komitetu oraz ks. prałata prof. Jacka Urbana u kościelnych władz konserwatorskich o zgodę na umieszczenie ww. tablicy na murze kolegiaty św. Floriana mogliśmy ją osadzić w ustalonym miejscu dopiero w grudniu 2018 roku, nie zaś, jak planowaliśmy, w samą rocznicę pogrzebu Kościuszki, to jest 22–23 czerwca. Natomiast uroczystość poświęcenia tablicy odbyła się 15 października 2019 roku, w dniu 202. rocznicy śmierci Kościuszki. Po mszy św. „za Ojczyznę i Jej najlepszego Syna”, z kazaniem ks. prof. J. Urbana, prepozyt kolegiaty św. Floriana ks. prałat Grzegorz Szewczyk dokonał poświęcenia tablicy, przy której wartę honorową trzymali żołnierze Wojska Polskiego. Były obecne poczty sztandarowe PK, Krakowskiej Komendy Chorągwi ZHP im. Tadeusza Kościuszki, Okręgu Małopolskiego ZHR, IV Liceum

1. Dyrektor Biura Komitetu Leszek Cierpiałowski, prezes Mieczysław Rokosz i ambasador RP Marek Makowski przy popiersiu Tadeusza Kościuszki – darze Komitetu dla Towarzystwa im. Kościuszki w Kurytybie, 7 VI 2019. Fot. ze zbiorów Komitetu Kopca Kościuszki

2. Poświęcenie tablicy pamiątkowej z okazji 200-lecia krakowskiego pogrzebu Kościuszki, 15 X 2019. Fot. Andrzej Stawiarski

im. Tadeusza Kościuszki w Krakowie. W uroczystości uczestniczyli również rektor PK, dyrektorka IV Liceum, przedstawiciele krakowskiego Oddziału IPN, Wydziału Kultury i Dziedzictwa Urzędu Miasta i Kuratorium Oświaty, prezes Raławickiego Towarzystwa Kulturalnego Eugeniusz Skoczeń, prezes Fundacji im. T. Kościuszki w Krakowie T. Otrębski oraz oczywiście członkowie Komitetu.

GOŚCIE I WIZYTY NA KOPCU

Felix Molski, Australijczyk polskiego pochodzenia, członek Kościuszk Heritage w Sydney, przyjaciel Komitetu, był naszym gościem od 7 do 14 czerwca. Podróżował on po całym świecie, poszukując monumentalnych upamiętnień Kościuszki. Fotografował je i krótko spisywał ich historie. Odnotował i sfotografował bez mała 300 pomników i tablic. Komitet zamierza wydać album tych fotografii w latach 2020–2023 z okazji 200-lecia Kopca Kościuszki, który jest pierwszym pomnikiem Kościuszki na globie ziemskim. Teraz F. Molski udał się w kolejną podróż dookoła świata w poszukiwaniu upamiętnień zbrodni katyńskiej i w tym celu przebywał w Krakowie, skąd robił wycieczki do miejsc jej upamiętnienia w Polsce południowej. Przybył do nas z Australii przez Stany Zjednoczone, a w Europie przez Włochy i Szwajcarię.

Ósmego czerwca odbyliśmy wspólną wycieczkę na Turbacz. Celem było odnalezienie pomnika katyńskiego w lesie, gdzieś przy kapliczce papieskiej na szlaku z Kowańca przez Bukowinę Waksmundzką na Turbacz. Pomnik wyobraża skrzepowane drutem kolczastym ręce wydobywające się z ziemnej mogiły, na której stoi żołnierski brzoźowy krzyż. Jest to pomnik jeszcze z czasów PRL, dziś bardzo zaniedbany. O tej wycieczce i jej szlachetnym celu ukazał się nawet artykuł w „Tygodniku Podhalańskim”. Z Krakowa F. Molski pojechał do Poznania, by w tym samym celu podróżować po Wielkopolsce i Kujawach.

Prof. A.J. Bajdek przebywał na nasze zaproszenie w Krakowie od 16 do 23 czerwca wraz z małżonką Cynthią. Gości ulokowaliśmy w pokojach gościnnych dyrektora Zamku Królewskiego na Wawelu. W dniu 18 czerwca przed południem w Sali Miedzianej Muzeum Krakowa prof. Bajdek podzielił się ze słuchaczami wynikami swej kwerendy dotyczącej Kościuszki i informacji o Polsce w „Niles' Weekly Register of Baltimore” z lat 1811–1848; znalazł tam również wiadomości o Kopcu Kościuszki i działalności naszego Komitetu. Ponadto nasi goście zwiedzili między innymi Raławicę, Miechów, Niepołomice,

3. Pod pomnikiem Bartosza Głowackiego w Raławicach: prof. Anthony J. Bajdek z małżonką Cynthią, prezes Raławickiego Towarzystwa Kulturalnego Eugeniusz Skoczeń i prezes Mieczysław Rokosz, 19 VI 2019. Fot. Leszek Cierpiałowski

Wiśnicz i Ojców z Pieskową Skalą oraz *Panoramę Raławicką* we Wrocławiu. Jednak głównym celem wizyty prof. A.J. Bajdka było odebranie dyplomu członka honorowego Komitetu Kopca Kościuszki.

Piątego lipca Kopiec odwiedził dr Radosław Pawłowski z Muzeum Polskiego na Zamku w Rapperswilu wraz z kilkoma wolontariuszami Muzeum.

Od 2 do 7 września przebywali w Krakowie i odwiedzili Kopiec nasi przyjaciele z Australii: dr Ernestyna Skuriat-Kozek i jej mąż prof. Andrzej Kozek. Dr E. Skuriat-Kozek jest redaktorem naczelną portalu internetowego Polonii australijskiej Puls Polonii i od 2007 roku prezesem-fundatorem polsko-australijskiej organizacji społecznej Kosciuszko Heritage w Sydney, działającej jako Fundacja Kulturalna Pulsu Polonii. Zajmuje się między innymi promocją dokonań gen. Kościuszki i utrzymuje przyjazne kontakty z Aborygenami z klanu Ngarigo – tradycyjnymi kustoszami Mount Kosciuszko.

4. Uroczystość nadania prof. Anthony'emu J. Bajdkowi godności członka honorowego Komitetu Kopca Kościuszki, kaplica bł. Bronisławy, 18 VI 2019. Fot. Anna Fischer-Rokosz

CZŁONKOSTWO HONOROWE KOMITETU DLA ANTHONY'EGO J. BAJDKA

Uroczystość odbyła się według zwyczaju w kaplicy bł. Bronisławy dnia 18 czerwca wieczorem. Laudację wygłosił prezes Komitetu prof. Mieczysław Rokosz oraz odczytał i wręczył Profesorowi – którego nazwisko zostało już wcześniej wykute na marmurowej tablicy członków honorowych Komitetu – dyplom po łacinie²:

² A.J. Bajdek otrzymał również drugi egzemplarz dyplomu po angielsku:

WE HEREBY CERTIFY THAT // THE RENOWNED AND LEARNED
// PROFESSOR OF NORTHEASTERN UNIVERSITY IN BOSTON //
ANTHONY JOSEPH BAJDEK // HAS BEEN CHOSEN AS AN
HONORARY MEMBER OF // THE KOŚCIUSZKO MOUND COM-
MITTEE IN KRAKÓW // WE SOLEMNLY ATTEST THIS FACT
WITH THIS DIPLOMA, AFFIXED WITH OUR SEAL // AND CON-
FIRMED BY HANDWRITTEN SIGNATURE. // [L.S.] // PRESIDENT
// Prof. dr Mieczysław Rokosz // IN KRAKÓW, ON THIS DAY OF
THE 18th OF JUNE, 2019

HIS LITTERIS OMNIBUS TESTAMUR
ILLUSTRISIMUM AC DOCTISSIMUM VIRUM
PROFESSOREM UNIVERSITATIS BOSTONIENSIS
ANTONIUM IOSEPHUM BAJDEK
SOCIUM HONORABLEM
CONSILII TUMULI CRACOVIENSIS KOSCIUSZKO
ELECTUM ESSE.
CUIUS REI FIDEM HIS LITTERIS SIGILLO NOSTRO
INSTRUCTIS
ET MANU PROPRIA SUBSCRIPTIS
SOLLEMNITER CONFIRMAMUS
[L.S.]
PRAESES

Prof. dr Mieczysław Rokosz
DATUM CRACOVIAE DIE DUODEVICESIMO MENSIS
IUNII
ANNO BIS MILLESIMO UNDEVICESIMO

Nasz nowy członek podziękował za honor wzruszającą mową. W uroczystości prócz żony profesora Cynthii i kilkunastu członków Komitetu udział wzięli także przedstawiciele Konsulatu Generalnego Stanów Zjednoczonych w Krakowie.

5. Prof. Anthony J. Bajdek i prezes Mieczysław Rokosz przy tablicy członków honorowych Komitetu w kaplicy bł. Bronisławy. Fot. Anna Fischer-Rokosz

SPRAWY INNE

Publikacje

W okresie sprawozdawczym prezes M. Rokosz ogłosił drukiem następujące artykuły: *Kopiec Kościuszki w Krakowie – pomnik historii. Konserwacja – zarządzanie – promocja*, „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego”, 2019, nr 7, Polski Komitet Narodowy ICOMOS, Politechnika Lubelska, s. 149–166; *Z Kopca Kościuszki w Krakowie na Mount Kosciuszko w Górach Śnieżnych w Australii*, „Wierchy. Rocznik poświęcony górcom”, T. 83: 2017 [druk: Kraków 2020], s. 273–279.

Nakładem Komitetu ukazała się też książeczka autorstwa M. Niezabitowskiego *Kościuszkę dla najmłodszych*, ze wstępem prezesa Komitetu. Jest to drugie wydanie, po edycji opublikowanej przez Muzeum Krakowa.

Udział w konferencjach

Prezes M. Rokosz uczestniczył w dwóch konferencjach Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS: *Pomniki historii. Ochrona – zarządzanie – promocja* (8–9 kwietnia 2019 r., Pałac Łazienkowski w Warszawie) oraz *Nowe badania, materiały i technologie w ochronie i konserwacji zabytków* (17–18 stycznia 2020 r., Zamek Królewski w Warszawie).

W dniach 20–23 czerwca 2019 roku prezes oraz dyrektor L. Cierpiałowski brali udział w międzynarodowej konferencji w Rapperswilu pod hasłem *Res magna Libertas*. Organizatorami byli IPN i dyrekcja Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu. M. Rokosz wygłosił (poza programem) krótki referat pt. *Czym jest i co znaczy Kopiec Kościuszki w Krakowie*. Po konferencji wyżej wymienieni odwiedzili też Solurę i Zuchwil.

W dniach 11 grudnia 2019 roku i 22 stycznia 2020 roku prezes wygłosił referaty o Kopcu Kościuszki w ramach dwóch edycji organizowanej przez TMHiZK konferencji dydaktycznej *Jak i gdzie w nowoczesny sposób uczyć o Krakowie*.

Ponadto przygotowaliśmy materiał ikonograficzny o Kopcu Kościuszki z objaśnieniami w formie elektronicznej. Dr Barbara Kłosowicz-Krzywicka, prezes Towarzystwa Opieki nad Polskimi Grobami i Zabytkami Historycznymi we Francji, wykorzystała go na dorocznym uroczystym zebraniu Towarzystwa w Paryżu – zorganizowanym w październiku 2019 roku z okazji rocznicy śmierci Kościuszki.

Ważniejsze wydarzenia w Kurtynie

W październiku 2019 roku w centrum wystawowo-konferencyjnym w Kurtynie odbyły się już tradycyjnie doroczne ślubowania uczniów klas pierwszych Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Krzeszowicach i IV Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Krakowie. W dniu 16 października miała miejsce Międzynarodowa Konferencja Instytutu Zrównoważonej Energii poświęcona problematyce ekologicznej współczesnego świata. Obowiązki gospodarza pełnił prezes Komitetu.

Odmowa Konserwator Wojewódzkiej

Z przykrością trzeba stwierdzić, że długotrwałe starania o upamiętnienie niewielkim kamieniem z lakoniczną inskrypcją dedykowanego Kościuszcze płatanu, zasadzonego przez prezydenta Krakowa i prezesa Komitetu 13 października 2017 roku na Plantach³ w miejscu wskazanym przez Zarząd Zieleni Miejskiej i za zgodą Głównego Plastyka Krakowa, spotkały się z odmową Małopolskiego Wojewódzkiego

³ Warto przypomnieć, że według wielopokoleniowej tradycji Naczelnik Kościuszkę po 24 marca 1794 r. zasadził na miedzymurzu w okolicy dzisiejszego przystanku tramwajowego przy ulicy Basztowej (nieopodal obelisku Straszewskiego) „Dąb wolności”, który jako narodową pamiątkę powalili Niemcy w czasie okupacji.

Konserwatora Zabytków w Krakowie. Kamień wysoki na metr, o podstawie 80 cm, zaplanowany do posadowienia przy alejce, w znacznej odległości od drzewa, został sklasyfikowany jako „pomnik [...] niekorespondujący z przestrzenią Plant”. Zwrócono ponadto uwagę, „iż tego rodzaju głązy nie powinny znajdować się w dużym zbliżeniu do drzew”. Decyzja ta zaskakuje tym bardziej, że na Plantach w ostatnim czasie pojawiają się nazwy skwerów dedykowanych współczesnym, związanym z Krakowem ludziom kultury. Będziemy się dalej starać o upamiętnienie platana dla Kościuszki na Plantach krakowskich.

W ramach planów na dalszą przyszłość prezes wystosował pismo do Wydziału Skarbu Gminy Miasta Krakowa o użyczenie Komitetowi Kopca Kościuszki gruntu na obrzysie murów tak zwanego hangaru w zrujnowanej po 1945 roku części Fortu w związku z planami jego odbudowy w historycznym kształcie zewnętrznym, z przeznaczeniem go na siedzibę Narodowego Instytutu Tadeusza Kościuszki, o którego powołanie Komitet zamierza się starać. W piśmie podkreślono, że od roku 1994 staraniem Komitetu została odbudowana część Fortu nr 2 „Kościuszkę”, a mianowicie: Kaponiera, Bastion V i Kurtyna I–V.

ZEBRANIA KOMITETU W OKRESIE SPRAWOZDAWCZYM

W okresie sprawozdawczym Komitet spotykał się pięć razy: 26 marca, 8 kwietnia, 15 października i 26 listopada 2019 roku oraz 27 lutego 2020 roku. Dyskusja na tych zebraniach w znacznej części dotyczyła przygotowań do jubileuszu 200-lecia Kopca i Komitetu zaplanowanego na lata 2020–2023, w tym stworzenia słownika biograficznego członków Komitetu w latach 1820–2020 (2023), nad którym prace już trwają. T. Piwowarczuk przygotował

trzy wnioski o finansowanie planowanych imprez jubileuszowych – wystawy planszowej o Kopcu Kościuszki dla Warszawy i dwóch koncertów w Krakowie. W wyniku wstępnych rozmów z dyrekcją Kancelarii Prezydenta Krakowa prof. Jacek Majchrowski zadeklarował pomoc finansową dla realizacji niektórych pozycji programu obchodów. Jednak ogłoszony stan pandemii i zatrzymanie rytmu normalnego życia w skali kraju i świata stawiają pod znakiem zapytania przeprowadzenie uroczystości jubileuszowych, przynajmniej tych, które były planowane na jesień bieżącego roku.

Bez względu na to, jak w obecnej sytuacji pandemii rysuje się przyszłość, która będzie wymagała jeszcze więcej samozaparcia, by Komitet dalej pełnił swą misję – na zakończenie niniejszego sprawozdania prezes w imieniu Komitetu pragnie złożyć podziękowanie dla Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa na ręce sekretarza i dyrektora Biura SKOZK dr. Macieja Wilamowskiego za dotacje z NFRZK. Przewodniczący SKOZK, nieodżałowanej pamięci profesor Franciszek Ziejka, zmarły 19 lipca 2020 roku, członek honorowy Komitetu, zawsze rozumiejący jego cele i potrzeby, trwale wpisał się w dzieje Komitetu. Dzięki decyzjom Profesora Komitet mógł realizować plany remontowo-konserwatorskie w wyżej wymienionych obiektach Fortu. Dziękujemy też za pomoc i wsparcie Urzędowi Marszałkowskiemu Województwa Małopolskiego.

Mieczysław Rokosz – dr hab., historyk mediewista, emerytowany wykładowca Uniwersytetu Jagiellońskiego i profesor Akademii Ignatianum. Członek The American Association of the Friends of Kościusko at West Point, Towarzystwa Historyczno-Literackiego przy Bibliotece Polskiej w Paryżu, Wydziału Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa. Prezes Komitetu Kopca Kościuszki w Krakowie.

PROCEEDINGS OF THE KRAKÓW KOŚCIUSZKO MOUND COMMITTEE FROM 26 MARCH 2019 TILL 16 APRIL 2020

The Committee's constant task during the period under discussion was to take care of the Kościusko Mound, to make this Monument accessible and to nurture and promote the Kościusko tradition, also among children.

For the money obtained from the Marshal's Office of the Małopolska Region and from its own funds, the Committee carried out a project aimed at creating the Kościusko Museum. It includes modification of the in-

teriors for exhibition purposes, with their adaptation for people with physical disabilities, creation of a permanent exhibition and its assembly, as well as roofing the courtyard, creation of an educational path with the Kościusko garden on the Mound's drum, modernisation of the playground for the youngest, and development and construction of a model of the Mound with the fort in the state from before its partial demolition.

It was also possible to purchase – from the Tadeusz Kościuszko Foundation in Kraków – a book collection with over 1300 volumes, which, together with the Committee's existing library resources, provides a very solid research foundation for the planned projects. The museum collection has been enriched with several valuable objects. We organised two temporary exhibitions. The Tadeusz Kościuszko Society in Curitiba received from us a plaster bust of Kościuszko – a cast of a sculpture by Alfred Daun located in the palace of Kraków bishops.

We hosted our friends and Kościuszko activists from around the world: Dr Ernestyna Skuriat-Kozek, Professors Andrzej Kozek and Felix Molski from Kościuszko

Heritage in Sydney, and Professor Anthony J. Bajdek, President of the founder of The American Association of the Friends of Kościuszko at West Point, who was accepted as honorary member of the Committee.

Among several issues that have encountered bureaucratic obstacles, we managed (belatedly) to unveil and consecrate, in the St. Florian's Collegiate Church, a plaque commemorating Tadeusz Kościuszko's funeral in Kraków and burial at the Wawel Castle in 1818.

The President, Professor Mieczysław Rokosz, represented the Committee at several domestic and international conferences.